

5. Сидни Ф. Защита поэзии. Москва: Наука, 1982. С. 143–326.

Думін Уляна-Марія
Науковий керівник – доц. Бабій Ірина

СЕМАНТИКО-ГРАМАТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЯКІСНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У ПОЕЗІЇ ЮРІЯ ІЗДРИКА

Семантико-граматичний підхід до вивчення прикметників як повнозначної частини мови відкриває чималі можливості опрацювання їхнього статусу як складних функціональних одиниць.

У поетичних творах широко використовуються прикметники, які мають вагомий естетичний й експресивний можливості завдяки своїй структурній побудові та семантичним ознакам. «Визначальну семантичну особливість прикметника становить те, що він виражає статичну ознаку предмета» [1, с. 124].

Про виражальні можливості прикметників ідеться у працях О. Воронової, В. Дятчук, С. Єрмоленко, А. Критенко, І. Бабій, З. Петрової, Л. Пустовіт, Л. Ставицької, Л. Савченко, О. Сидоренко, Н. Сологуб та інших.

Майстрам поезики якнайкраще вдається втілити специфіку прикметників різної семантико-граматичної природи у своїх текстах. Одним із них є відомий сучасний український поет Юрій Іздрік, який захоплює своєю багатогранністю, образністю та самобутньою манерою письма. Оскільки творчість поета поки що не є вивченою з лінгвістичного погляду, наше дослідження – актуальне.

Добрірно-витончена й метафорична творчість поета-постмодерніста є надзвичайно багатою на прикметники, домінантними у використанні яких, є, власне, прикметники якісного типу, що «виражають прямі, безпосередні ознаки предметів» [4, с. 150], які можуть проявлятися різною мірою.

Мета статті – здійснити семантико-граматичний аналіз якісних прикметників у поетичних текстах Юрія Іздріка. Основними завданнями дослідження є: укласти картотеку прикметників, виявлених у поезії Ю. Іздріка, охарактеризувати семантику якісних прикметників, з'ясувати їх граматичні особливості.

Залежно від розташування якісних прикметників щодо означуваного іменника у текстах Ю. Іздріка розрізняємо такі моделі: прикметник у препозиції: «спритних чорно-златих ос» [3, с. 165]; прикметник у постпозиції: «дорога коротка і проста» [2, с. 218]; «лебеді чорні тотемні» [2, с. 257].

У поетичних текстах Юрія Іздріка прикметники цього розряду називають:

- 1) просторові та часові ознаки: «а берег далекий манить берегами» [2, с. 36];
- 2) риси характеру та розумового складу людей, що живуть у реальному та у видуманому світах, а саме: характеризують внутрішні характеристики людей: «10 відважних повстанців» [2, с. 57]; «лицар стильний і хоробрий» [2, с. 269]; «настирний торговець» [3, с. 64]; богів: «злий мусульманський аллах» [3, с. 187]; відомих постатей із фольклорних джерел: «блаженний Бернардо» [3, с. 222]; «Вінсент, справедливий і грізний» [3, с. 223]; «добрий Тарасе» [3, с. 224], про яких йде мова у поезії «Станіслав і 11 його визволителів»;
- 3) фізичні риси людей: «дівчеське цибате» [2, с. 81];
- 4) зовнішні та фізичні характеристики тварин: «гожі коні» [2, с. 36]; «сліпе цуценя» [2, с. 258]; «риби прегарні» [2, с. 8]; «птахи хисткі» [2, с. 8]; [3, с. 40]; «спритних чорно-златих ос» [3, с. 165];
- 5) вікові риси тварин: «мале лебедятко» [3, с. 257]; «мале цуценя» [2, с. 258];
- 6) внутрішні характеристики представників світу фавни: «самотній павук» [3, с. 165]; «неслухняний птах» [3, с. 60];
- 7) загальну оцінку понять та явищ: «хороша відмазка» [2, с. 44]; «політ вільний» [2, с. 55]; «перспектива чітка» [3, с. 147]; «різні смішні пісні» [2, с. 174]; «добра думка» [3, с. 61].

Здійснивши семантико-граматичний аналіз, ми простежили й такі якісні прикметники, які надають якісну антонімічну оцінку поняттю, наприклад, у поезії «VANGELIS», а саме: «а добрий звістці» [2, с. 86] – «вісті недобрі» [2, с. 86];

8) внутрішні характеристики живих істот: «порядна людина» [2, с. 81];

9) розмір, що стосується: областей тіла: «долоню вузьку» [2, с. 7]; елементів місця та простору: «з високого горба» [2, с. 48]; конкретних виробничих інструментів: «товстого свердла» [3, с. 106].

Прикметники на позначення величини дублюються у різних сполучних конструкціях, наприклад: «долоню вузьку» [2, с. 7] «русло вузьке» [2, с. 60]; «по тонкому льоду» [2, с. 56] – «тонка павутина» [2, с. 223].

Антонімічні пари якісних прикметників притаманні цьому підвиду теж: при характеристиці образу «дороги»: «дорога коротка і проста» [2, с. 218] «довгу плутану дорогу» [2, с. 16]; при аналізі тварин: «риба велика» [2, с. 155] «риба мала» [2, с. 155]; 10) обсяг загальних понять: «вечорами ми складаємо довгі листи» [3, с. 102]; «грубу книгу» [3, с. 102].

Автор часто використовує якісні прикметники в описах характеру персонажів, їх внутрішніх якостей та ознак. Частотним був опис стану «дітей», як в однині, так і у формі множини: «бездушна дитина» [3, с. 42]; «діти жорстокі» [3, с. 47].

Характерним для поезій Юрія Іздрика є використання прикметників якісного типу у згрупованій формі: «сучі сини» [2, с. 64];

Окремий пласт складають прикметники, які називають такі властивості і якості, які сприймаються органами чуття, а саме: зорові. Прикметники з колірною семантикою характеризують: елементи одягу, наприклад: «біла сорочка» [3, с. 9]; «біла майка» [3, с. 61]; певну речовину чи предмет, наприклад: «місиво сіре» [2, с. 14]; «срібляста крапелька ртуті» [2, с. 18]; «жовтавий намул» [3, с. 116]; «білі піски» [3, с. 56]; «білий попіл» [3, с. 60]; технічні об'єкти (конкретно – назву марки машини), наприклад: «синій бугатті» [3, с. 188]; явище, що відбувається, наприклад: «в синіх спалахах» [2, с. 34]; «синє небо» [2, с. 36]; «чорна як нічка мітка» [2, с. 47]; речовину, масу, матеріал, наприклад: «сірим асфальтом» [3, с. 75]; «білою ниттю» [3, с. 52]; конкретні предмети, наприклад: «чорний пакет» [3, с. 164]; назву рослин, наприклад: «на червоні ягоди» [3, с. 40]; «кора моя сіра і листя брунатне» [3, с. 225];

2) слухові (звукові), наприклад: «пісня цикади дзвінка» [2, с. 188];

3) смакові за різними смаковими якостями:

- солодкість, наприклад: «солодких вершків» [3, с. 170];

- гіркота, наприклад: «гіркі сигарети» [3, с. 86];

- солоність, наприклад: «в приправу терпку і солону» [3, с. 65]; «солоні шкіра» [3, с. 61].

Також в аналізованій поезії наявні прикметники, що передають відчуття:

- терпкості, наприклад: «терпке мартіні» [3, с. 61]; «терпкий виноград» [3, с. 84];

- липкості, наприклад: «в'язким сиропом» [2, с. 164];

- певної температури речовини, наприклад: «гарячим вином» [3, с. 222], «на гарячу сіль» [3, с. 40];

4) нюхові (запахів, одоративні), що стосуються:

- рослин, наприклад: «я робив тобі джойнти з пахучих трав» [2, с. 28], «духмяний базилік» [2, с. 209], «пахучий полин» [2, с. 207], «сакура-вишня пахуча і пишна» [2, с. 283];

- явищ природи, наприклад: «свіжий дощ» [2, с. 28];

5) тактильні (дотикові) на позначення:

- речовин, наприклад: «в'язке тісто» [3, с. 73];

- матеріалів, наприклад: «легкого льону» [3, с. 60]; «гостра голка» [3, с. 95]; «простирадла холодні» [3, с. 161];

- точних предметів, наприклад: «липка клавіатура» [3, с. 170];

- природних понять, наприклад: «листя хрустке» [3, с. 8]; «перли мокрі і слизькі» [3, с. 108];

- процесів навколишнього середовища, явищ природи, наприклад: «холодний вітер» [2, с. 206].

Таким чином, Юрій Іздрик у своїх поетичних творах уживає різноманітні семантичні групи якісних прикметників. Як виявив здійснений аналіз, найпоширенішими є прикметники, які сприймаються сенсорною системою. Вони надають образам широкого художнього вираження, а текстам – лексичної пишності та інтерпретаційного багатства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
2. Іздрік Ю. Меланхолії. Львів: В-во Старого Лева, 2019. 311 с.
3. Іздрік Ю. Після прози. Чернівці: Книги – XXI, Meridian Czernowitz, 2013. 232 с.
4. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1969. 583 с.

Джумак Ірина

Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана

МОДЕРНІСТСЬКИЙ ДИСКУРС ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ «УПРОДОВЖ СНІГОПАДУ» ІГОРЯ РИМАРУКА

Постановка проблеми. Постать Ігоря Римарука є однією з найяскравіших серед поетичного покоління вісімдесятих років ХХ ст. Його творчість прочитуємо як виразний приклад майстерного володіння словом. Інтелектуальна поезія Ігоря Римарука відзначається витонченою ускладненістю змісту, метафоричною образністю та майстерною відшліфованістю форми. Творчість поета, як зазначає Ніна Анісімова, нелегко розкодувати, оскільки вона адресована передусім філологам та естетам. Це зауважують дослідники творчого доробку Ігоря Римарука: Ірина Комаренець, Ніна Анісімова, Ярослав Голобородько, Ірина Щепна та ін. Більшість наукових студій присвячені аналізу найвідомішої його збірки «Діва Обида», водночас є численні рецензії на неї та окремі спогади сучасників про митця. Відтак актуальність нашої роботи зумовлена відсутністю ґрунтовного дослідження поетичної збірки «Упродовж снігопаду» Ігоря Римарука та її модерністського дискурсу.

Мета статті: окреслити й проаналізувати модерністські домінанти в поетичній збірці «Упродовж снігопаду» Ігоря Римарука.

Виклад основного матеріалу. Лірика вісімдесятників в українській літературі репрезентує функціонування пізнього модерністського дискурсу. Наприкінці ХХ століття вони випродукували власну мистецьку філософію та неповторну естетичну модель літературного розвитку, синтезувавши напрацювання попередників. У цьому аспекті Ігор Римарук разом з іншими поетами того часу – В. Герасим'юком, І. Малковичем, В. Голобородьком, М. Григорівим, В. Кордуном, М. Воробйовим, В. Цибульком та ін. – представники національної складової пізнього поетичного модерну, для якого характерна єдність національної традиції, герметизм, елітарність, антиідеологічність, ірраціоналізм, естетизм, синхронне існування різних часових площин, езотеризм, сугестивність [1, с. 4].

Домінантним дискурсом у творчості вісімдесятників стає екзистенціалізм, що прийшов на заміну соцреалізму. Спираючись на праці західноєвропейських мислителів, пізні модерністи переглянули погляди на дійсність та місце людини у світі, таким чином посиливши у своїй творчості особистісне начало, актуалізувавши онтологічні та екзистенційні мотиви [1, с. 78]. Тому лірика Ігоря Римарука наповнена мотивами страху, печалі, самотності, тиші, порожнечі. Заразом вона має і свою специфіку, як наприклад: усамітнення для автора є власним вибором, бо ця приреченість на самоту – особистісний шлях для віднайдення істини.

Загальна настроєвість лірики Ігоря Римарука сумовито-печальна та водночас одухотворено-вітаїстична [1, с. 7]. Скажімо, поезія «Усміхнись!..» подає реципієнтові оптимістичний посыл, але під час читання він усвідомлює, що це може бути хіба сміх крізь сльози, бо ліричний герой не має причин для радості, його оточує порожній причал, гірка тиша. Заклик автора усміхнутись звучить, як прохання не здаватись, терпіти, проганяти тінь печалі, що оточила ліричного героя. Ігор Римарук у цьому поетичному тексті показав сувору реальність своєї історичної епохи: «Цим століттям / вже й болю замало» [3, с. 65]. Загалом у його творчості часто зустрічаємо образ ХХ століття, наповнений негативними конотаціями: «вік хіросім» [3, с. 13], «тисячорукий вік» [3, с. 73], «мовчать віки» [3, с. 14], «двадцятий, переступний вік» [3, с. 62], «прорвані віки» [3, с. 20].

Пройняті мотивами самотності й порожнечі поезії «Двадцятилітній», «Скляне життя» представляють дві різні світоглядні площини – до та після усвідомлення жорстокості життя.